

Machart

Nakladatelství MH

Templarius
Bohemicus

Marie Holečková
Kameel Machart

TEMPLÁŘI

V ZEMÍCH ČESKÝCH KRÁLŮ

ČECHY

aneb co všelikého
se templářům událo
a co vlastnili v těch
skvělých zemích,
jež později sluly země
Koruny české,
na pozadí dějin
řádu toho slavného

Vychází
u příležitosti
700 let
od likvidace templářského řádu
francouzským králem
1307 - 1312.

Klášterové a hrady řádu templářského v Čechách dle Hájka a na Moravě dle Pešiny

— Současné hranice států

● Lemberk

● Veleří

Současné hranice států

Kláštery a hrady templářů v Čechách dle Václava Hájka z Libočan
(Kronika česká 1541)

Kláštery a hrady templářů na Moravě dle Tomáše Pešiny
z Čechorodu (Prodromus Moravographiae 1663)

■ Poblíž našeho nejstaršího kamenného mostu chránil důležitý říční brod systém opevnění spolu s píseckým hradem. Právě v souvislosti s ním spekuluje řada kronikářů a historiků o možné přítomnosti templářů.

■ Před komplexem budov bývalé biskupské rezidence v Červené Řečici, kde údajně sídlili templáři, nás vítá mohutný památný staletý dub.

Machart

Nakladatelství MH

Templarius
Bohemicus

Marie Holečková
Kameel Machart

TEMPLÁŘI

V ZEMÍCH ČESKÝCH KRÁLŮ

ČECHY

aneb co všelikého
se templářům událo
a co vlastnili v těch
skvělých zemích,
jež později sluly země
Koruny české,
na pozadí dějin
řádu toho slavného

■ Budova paláce Templ (jejímž předchůdcem údajně byla komenda templářů) v Mladé Boleslavi je dodnes součástí starého městského opevnění.

Místo úvodu

MILITIA CHRISTI DE TEMPLO – můj první výpisek, ani už nevím odkud. Proč mě templáři tolik přitahují? Proč si vše o nich už jako student vypisují a – ani nebudu historik, ani nebudu na vysoké škole studovat humanitní obor? Praha – sv. Vavřinec, Praha – Templ, Uhřetěves, Čejkovice, Jamolice, Templštejn ..., Veverí, Vamberk, Velešov – Tempelberg, ... znamenám si na ústřížky papíru, vystřihuji a zakládám články z novin a časopisů, přitom mám ale úplně jiné zájmy a záliby. Proč mě však neustále cokoli na téma templářů znepokojuje? ... Uběhla řada let ... Jednou jsem náhodně (?) ony výpisky a výstřížky našel. Najednou to propuklo silněji. S templářským řádem jsem pozvolna ztotožněn. Cítím, jako bych už někdy byl účasten ...

Prostudoval a shromáždil jsem mnoho materiálů. Vidím, že často v honbě za senzacemi, často z neznalosti, píší o templářích mnozí nesmysly. Dokonce podle zásady „co je psáno, to je dáno“ přejímají nesmysly další a další. Naši historikové si templářského řádu raději prakticky „nevšímají“, učebnice československých a českých dějin (až na drobné výjimky) mlčí. Přitom ani v zemích Českého království nebyli templáři nevýznamní. Tento dluh je třeba napravit.

Vím, proč to nemůže napravit odborník. Musí přijít laik. Jak ale laik může napsat knihu? A proč zrovna já? „Neptej se a piš!“ velí mi vnitřní hlas už dosti nazlobený, že roky běží a kde nic, tu nic. (Proč pořád škrtám jméno francouzského krále Filipa IV ve všech svých výpiscích? ...) Zde je namísto důležité upozornění. Vše, co je v této práci uvedeno, je Z HLEDISKA TEMPLÁŘE. Na mou obhajobu však vězte, že toto v hlubinách historie ponořené téma nelze zpracovat objektivně. Stejně jako nelze do češtiny (i do jiných nerománských jazyků) přesně (tj. citově objektivně) z latiny přeložit templářské heslo „Non nobis, Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam!“ Kolik jen verzí překladu koluje v naší literatuře! Významově nejbližší český překlad je:

Ne nám, Pane, ne nám, ale ku slávě Tvého jména!

Už i vím, proč píší tuto knihu. A laskavý čtenář nechť to spravedlivě posoudí.

Templarius Bohemicus

Manželce, bratřím

In servitute alteris liberi sumus!

Ve službě druhým jsme svobodní!

Děkuji

za nesmírnou trpělivost, pomoc a podporu především manželce; za odbornou pomoc a zpřístupnění řádové knihovny představenému české provincie (zemskému komturevi) Řádu rytířů Kristových ve Stránecké Zhoři Mgr. Thomasu Töpferovi, jakož i celé české provinční správě; za odbornou pomoc a zpřístupnění klubové knihovny magistrálnímu rytíři Suverénního rytířského a špitálního řádu sv. Jana Jeruzalémského z Rhodu a Malty a řídícímu Klubu pro českou heraldiku a genealogii v Praze, Dr. Františku Skřivánkovi; za pomoc ve výkladu biblické symboliky a templářských regulí salesiánskému knězi Mgr. Pavlu Tichému; za aktivní pomoc genealogovi Jiřímu Hásovi; za odbornou spolupráci zvláštní povahy příteli Josefu Gerhátovi; za obětavou pomoc při obtížných překladech profesorovi Emilu Tumovi a ze stejného důvodu i svým kolegům a kolegyním; za odbornou a technickou pomoc velkému množství ochotných pracovníků v našich muzeích, archivech, knihovnách, hradech a zámcích, obecních a městských úřadech, farních úřadech, též i mnoha nadšencům, kteří se o templářský řád aktivně zajímají a na základě jeho tradice vytvářejí často i nové hodnoty.

Prostřednictvím této práce jsem poznal mnoho nových přátel a čestných lidí, za což děkuji řízení Osudu.

Poznámka: Veškeré citace (kurzívou) z česky psaných zdrojů jsou vždy uvedeny doslovně, tj. i v tehdejších pravopisech, který se od dnešního liší. Pokud jsou citace překládány od německy či latinsky píšících historiků z doby do 19. století, je české vyjadřování přizpůsobeno době.

Obsah

„Učiním v této knize, zvané ..., to, co dělávají tesáči dřeva a kamene; nejprve podávají hrubý materiál zkušeným kameníkům a stavitelům, ti pak dávají podle svého umění hrubé látce krásnou podobu. Tak se také já pokusím zhruba vypsati to, co jsem viděl, co jsem zcela jistě poznal. Přejde po mně někdo jiný, kdo tuto pevnou a pravdivou, ale hrubě sepsanou látku vypiluje pilníkem jemnosti. Neboť nyní usiluji hlavně o to, abych byl s to sepsati události podle pravdy. Aby se však snáze ukázala hledaná pravda čtenářům, pokládal jsem za potřebné vypsati zde po pořádku nadpisy kapitol.“

Cisterciácký opat Petr Žitavský, Chronicon Aulae Regiae

Místo úvodu

Poděkování ... 3

Pohledy do historie templářského řádu

Okolnosti založení ... 9

Templářů kat ... 13

Po zrušení řádu ... 19

Odkaz templářů je nesmírný ... 22

České knížectví – České království a Svatá země – Poutníci ... 22

Ze života templářů

Názvy... Templáři nepoužívali pro svůj řád **název** ... 29

Symboly ... 30

Regule ... 43

Po stopách templářů v zemích slavného Království českého

Václav Hájek z Libočan, Tomáš Pešina z Čechorodu a ti ostatní ... 41

Dobové listiny ... 50

Kroniky ... 65

Seznam všech míst v Čechách a na Chebsku, které kdy u nás byly v souvislosti s templáři zmíněny...

Království české ... 73

Falckrabství Chebsko ... 144

Z historie svaté země a templářského řádu

Literatura a prameny ... 155

Závěrem ... 160

© Jaroslav Melichar

© Foto: Marie Holečková

© Ilustrace: Kameel Machart

ISBN: 978-80-86720-47-0

■ „Mám za to, že templáři postavili kostel sv. Jana Křtitele, v němž jejich kněží konali první duchovní správu hradeckou...“ uvádí archivář František Teplý ve svých Dějinách města Jidřichova Hradce.

■ Kostel sv. Jana Křtitele v Jindřichově Hradci – Rajský dvůr se studnou je obklopen křížovou chodbou, kde nechybí rovněž bohatá fresková výzdoba dokonce v několika vrstvách.

■ V době velkorysé přestavby kostela sv. Jana Křtitele ve druhé polovině 13. století Oldřich z Hradce buduje nákladnou soukromou zámečnou kapli sv. Ducha a předává do užívání templářů několik objektů ve městě i okolí – např. Lodhěřově, Najdku a dalších. Kdo v této době měl více prostředků nežli templáři, kteří navíc v této oblasti několik desetiletí pobývali a také hospodařili? Pozdější založení samotného trojkřídlového kláštera souvisí s postavou Oldřicha II. z Hradce. V roce 1564 se klášter změnil na špitál, který se později rozšířil o další renesanční budovu, sloužící potřebám nemocným. V současnosti slouží objekty potřebám muzea a jeho výstavním projektům.

Pohledy do historie templářského řádu

aké vlastně byly okolnosti založení řádu? Ve 2. polovině 11. století se ocitl křesťanský svět ve smrtelném nebezpečí. V letech 1076 – 1077 seldžúčtí Turci obsadili Sýrii, zmocnili se svatého města Jeruzaléma a zhanobili Svatý hrob. Půlměsíc triumfoval v celém východním a jižním Středomoří. Roku 1085 padla Antiochie a Byzantská říše se ocitla ve velkém nebezpečí. V roce 1086 přispěchali afričtí Maurové na pomoc Maurům španělským a křesťanské armádě připravili u Zallacy krvavá jatka. Křesťanská Evropa se dostala do mohutných kleští. Proto papež Urban II. vyslyšel žádost byzantského císaře a na koncilu v jihofrancouzském Clermontu vyhlásil v roce 1095 křížové tažení pro dobytí Svaté země z rukou „nevěřících“.

První křížová výprava se tak stala protiofenzívou proti islámu, který hrozil křesťanské civilizaci zkázou. Po neúspěšné předešlé nedočkávaných, vojensky nezkušených houfů chudých vedených kazatelem Petrem Poustevníkem a rytířem Gautierem Bezzemkem ještě téhož roku, vyrazily na výpravu v následujícím roce 1096 profesionální armády rytířů. Velitelem lotrinských a německých rytířů byl dolnolotrinský vévoda **Godefroy z Bouillonu** – pozdější první jeruzalémský „král“ (tento titul však nepřijal, označil se za **ochránce Božího hrobu**), velite-

lem normanských rytířů byl normanský kníže z jižní Itálie Bohemud z Tarentu, velitelem královských francouzských rytířů byl bratr krále Filipa I. Hugo z Vermandois (mimochodem – král Filip I. měl v té době úplně jiné starosti a na výše uvedeném koncilu byl pro cizoložný poměr vyobcován z církve), velitelem jihofrancouzských rytířů byl vládce jižní Francie hrabě Raimond z Toulouse. Tato druhá část první křížové výpravy dosáhla vůbec největších územních zisků ze všech křížáckých tažení. Dne 14. července 1099 dobyli křížáci svůj hlavní vytoužený cíl – **svaté město Jeruza-**

lém. Útok, který započal už v noci předešlého dne, řídil Godefroy z Bouillonu a jeho rytíři jako první překonali hradby. Právě z družiny Godefroye z Bouillonu pocházeli i rytíři, kteří později založí **první, nejslavnější a nejmočnější rytířský řád – řád templářský**. (Pozor! Řád špitálníků – johanitů byl sice založen dříve, nikoli však jako rytířský; pozn. autora). První jeruzalémský král založil ještě v roce 1099 na pahorku Sion u Jeruzaléma na troskách byzantské baziliky „Matka všech církví“ zvláštní opatství – tzv. opatství sionské, což byl ale ve skutečnosti řád, dnes

(od r. 1188) označovaný jako Prieuré de Sión (Převorství sionské), který měl při založení templářů důležitou (ale skrytou) roli.

Všimněme si blíže osudů zakladatele a prvního velmistra řádu **Huga z Payns** a hraběte **Huga I. z Champagne**. Hugo z Payns se narodil v roce 1080. Už v šestnácti letech se zúčastnil již zmíněné první křižácké výpravy v družině Godefroye z Bouillonu, byl při dobytí Jeruzaléma. Pak se odebral do Francie do služeb svého bratrance hraběte Huga z Champagne a stal se jeho důstojníkem. S ním se opět vypravil v roce 1104 do Svaté země. Nezdrželi se tam ovšem dlouho, záhy se vrátili. Ihned po návratu kontaktoval Hugo z Champagne opata **cisterciáckého kláštera** Etienna (Štěpána) Hardinga (tehdy byl cisterciácký řád nový – založen teprve sedm let). Mladý řád začal podrobně studovat nejrůznější hebrejské texty – a dokonce do Horního Burgundska pozval učené rabíny, aby pomohli při obtížných překladech. To bylo na tehdejší dobu velmi odvážné. V Troyes (centrum Champagne) se totiž nacházela slavná kabalistická škola velkého rabína Rašiho. Ten sice v roce 1105 umírá, ale jeho žetové pokračují v započaté práci. Podle židovské pověsti hrabě Hugo z Champagne učeného rabína často navštěvoval. V roce 1114 odecestoval hrabě Hugo z Champagne spolu s Hugem z Payns znovu do Svaté země, kde tentokrát Hugo z Payns už zůstal. Hrabě se po návratu opět okamžitě spojil s opatem Hardingem a cisterciáky. A nejen to. K všeobecnému údivu jim daroval pozemky v zalesněném údolí zvaném Pelyňkový les a dal podnět k tomu, aby tam bylo založeno opatství. Mniši pak změnili jméno údolí na Clairvaux (Údolí světla). Realizaci dostal na starost mladý Bernard z Fontaine (pozdější **svatý Bernard**,* opat z Clairvaux) spolu s dalšími dvanácti mnichy z Citeaux.

V roce 1118 se opět stává něco pozoruhodného. Šest rytířů, vazalů **hraběte Huga z Champagne**, a dva mniši (z nichž někteří patří k opatství sionskému):

Hugo z Payns, bratranec hraběte Huga z Champagne a důstojník jeho družiny, budoucí první velmistr řádu;

Godefrid ze Saint-Omer, vlámský rytíř, pobočník Huga z Payns;

Payen (Nivard) z Montdidier, vlámský rytíř, člen sionského řádu;

Archaubaud (Arcimbold) ze Saint-Amand (Aignan), vlámský rytíř, budoucí druhý velmistr řádu;

Gondemare (Gundemar), rytíř, člen sionského řádu

Roland (Rossal), rytíř, člen sionského řádu;

Gaufrid z Bisol, mnich sionského řádu;

André (Ondřej) z Montbard, cist. mnich (zřejmě i zároveň člen sionského řádu), strýc svatého Bernarda (bratr jeho matky), budoucí pátý velmistr řádu;

odcházejí do Svaté země. Tam se těchto osm oddaných, zbožných a bohabojných rytířů představuje jeruzalémskému králi Balduinovi II. a oznamuje mu svůj záměr založit společenství na ochranu poutníků (mezi Jeruzalémem a Jaffou) před vrahy a lupiči na veřejných cestách, jakož i přání, aby byli považováni za Pokorné (chudé) vojáky Kristovy (první název). Do rukou jeruzalémského patriarchy Warmunda skládají v chrámu Božího hrobu (zřejmě na Hod boží vánoční 1118) slib čistoty, poslušnosti a chudoby a vytvářejí laické bratrstvo. Opět se stává něco zvláštního. Jeruzalémský král vyhradil pro tuto malou skupinku značnou část svého paláce, který stál na troskách někdejšího **Šalamounova chrámu** (Templum Salomonici), v bývalé mešitě al-Aksá. Brzy (r. 1120) jim palác vyhradil dokonce celý a přestěhoval se do nového paláce poblíž městské pevnosti. Bratrstvo si později začalo říkat **Chudí rytíři Kristovi z Templu na troskách chrámu Šalamounova v Jeruzalémě**, podle chrámu (= templ) též i zkráceně **templáři** (zřejmě nedopatřením označuje akkonský biskup a kronikář Jakub z Vitry templáře podle blízkého

Chrámu Páně – Templum domini, vybudovaného křižáky ze Skalního dómu). A aby jim zajistili dostatečný příjem, svěřili jim král a patriarcha několik obročí. Proč taková nesmírná péče o skupinku, kterou by nezúčastněný mohl dost dobře považovat za pouhý drobný „soukromý rytířský klub“ kolem hraběte Huga z Champagne? Co si může napovědět, že templáři jsou vlastně jakousi vojenskou odnoží výše zmíněného tajemného řádu opatství sionského (s nejasným účelem) a budou s ním údajně až do roku 1188 sdílet velmistra. V mnohé literatuře se setkáváme s označením „rytíři Sionu“ i pro templáře (např. P. Chocholoušek v předmluvě k románu /109/ popisuje: „byl to *tedy vlastně řád bojovný; jeho údové se zvali rytíři Sionu, poněvadž jejich dům stál na hoře sionské, anebo templáři, od templu čili chrámu Šalamounova, kde jim Balduin II. vykázal byt.*“).

Vraťme se ještě k paláci templářů, jehož hlavní částí byla i dřívější mešita al-Aksá. Bylo to velmi významné místo na troskách Šalamounova chrámu na Chrátové hoře nejen pro Židy, ale i pro muslimy. Právě odtud podle muslimské tradice kolem roku 620 vystoupal prorok Muhammad v doprovodu archanděla Gabriela (který sem Muhammada jedné noci přenesl na okřídleném koni ze svatyně v Mekce) po žebříku do nebeských sfér – až do Sedmého nebe a k Božímu trůnu. Muhammad se v každé nebeské sféře setkal s jejím čelným prorokem: v 1. s Adamem, ve 2. s Ježíšem, ve 3. s Janem Křtitelem, ve 4. s Josefem, v 5. s Enochem, v 6. s Áronem, v 7. s Mojžíšem, na samém prahu Boží říše s Abrahámem. U Božího trůnu se mu pak dostalo konečného zjevení, které jej přeneslo za hranice lidského vnímání.

V roce 1120 přichází do Svaté země jako poutník ze střední Francie další mocný velmož Fulko z Anjou. Stává se mimořádným (dnes bychom řekli externím) členem templářského řádu a po návratu mu daruje pravidelný příjem (po smrti Balduina II. se stane jeruzalémským krá-

lem a Jeruzalémské království dozná za jeho vlády největšího rozmachu).

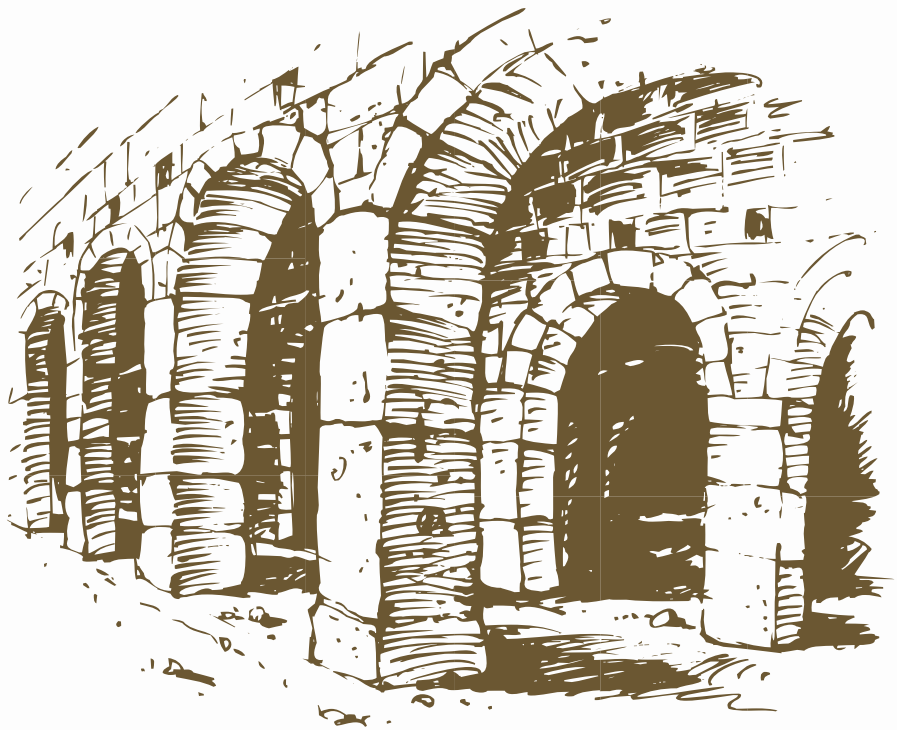
Dále se dějí věci (jak se nakonec u templářského řádu stane zvykem) pro historiky nepochopitelné, kronikáři (např. Vilém z Tyru) však doložené. Uzavřené bratrstvo nejen že devět let nepřijímá nové členy (až na jedinou výjimku – v roce 1125 se k nim připojil hrabě Hugo z Champagne, když se vzdal panství, manželky i dítěte a zavázal se poslušností ke svému někdejšímu vazalovi; jak důležité muselo být poslání, když jeden z nejmocnějších leníků Francie neváhá učinit takové kroky), ale dokonce se nezúčastňují ani žádných bojů. Přitom král Balduin II. určitě každého schopného rytíře potřeboval. V roce 1119 a 1120 podnikl tažení proti Antiochii, 1121 a 1122 proti severní Sýrii, v roce 1123 byl zajat, osvobozen Armény, opět zajat a propuštěn za královské výkupné, v roce 1124 dobyl po obléhání Aleppo ..., ale osm (resp. devět) rytířů bylo po celých devět let viděno buď v Šalamounově chrámu, nebo se vůbec neukazovali. Až náhle – údajně „všichni vyrazili koňmo z města neznámo kam“ a tajně se činili v jiné části Svaté země. Už tehdy bylo naprosto viditelné, že osm, posléze devět rytířů tam nepřišlo (zatím) hlídat cesty a ochraňovat poutníky. Zcela evidentně tvrdě pracovali v troskách Šalamounova chrámu (např. lokalizovali někdejší nebývale rozsáhlé, tehdy však zavalené, konírny krále Šalamouna a celé je odkryli), cosi hledali a nakonec **našli**.

V roce 1126 (1127) vysílá Hugo z Payns zpátky do Francie s dopisem pro Bernarda Andrého (Bernardova strýce), Gondemara a další čtyři rytíře Templu. V Clairvaux je Bernard už toužebně očekává. V dopise, ve kterém je především zpráva o splnění poslání, je mj. i prosba, aby jim Bernard pomohl získat „apoštolský souhlas“ papeže Honorie II., napsal pojednání o potřebě mnichů – vojáků. Bernard pak neprodleně napsal tři dopisy: papeži, francouzskému králi a čekajícím rytířům. Jakmile dopis do Sva-

té země dorazil, vydali se rytíři (až na tři, kteří v Templu setrvali) pod vedením Huga z Payns cestu do hlavního města hrabství Champagne Troyes. Právě sem byl v lednu 1128 (který ovšem pravděpodobně odpovídá lednu 1129 podle moderního datování) svolán provinciální koncil, jenž měl za cíl projednat žádost templářů, jak ji podali Hugo z Payns, jeruzalémský král Balduin II. a svatý Bernard. (Jen považte, na založení – vlastně už jen oficiální potvrzení řádu se schází církevní koncil! V historii nenajdeme podobný případ.) Zúčastnili se jej četní arcibiskupové, biskupové a opati. Papeže Honorie II. zastupoval jeho legát. Na příkaz papeže Honorie II. a jeruzalémského patriarchy Štěpána měla být řádu sepsána řehole a papež určil templářům i zvláštní oděv – prosté bílé roucho. Řád zde byl oficiálně stvrzen a založen a Hugo z Payns (svatým

Bernardem oslovovaný „můj nade vše milovaný Hugo“), který sem též dorazil, potvrzen prvním velmistrem. Svatý Bernard sestavil novému řádu regule (neobyčejně přísné) a pro jeho podporu sepsal pojednání **De laude novae militiae** (Ke chvále nového rytířstva). „Jděte šťastní, jděte poklidní,“ řekl jim svatý Bernard, „...zažeňte s neohroženým srdcem nepřátele kříže Kristova, naplnění jistotou, že ani život, ani smrt vás nebudou moci vyloučiti z lásky Boží, která jest v Ježíši. V každém nebezpečí si opakujte slova: *Živí či mrtví, patříme Pánu...* Slavní, kdo zvítězí, šťastní, kdo se stanou mučedníky!“ První pozemek, který templáři dostali darem, je v Troyes, kde zakládají svůj první evropský dům.

„Zakládající“ rytíři byli evidentně do Svaté země vysláni svatým Bernardem za splněním výjimečného tajného úkolu. Z dnešního hlediska

■ „Šalamounovy konírny“ v podzemí Šalamounova chrámu. Templáři zde později měli až 1000 koní.

bychom mohli konstatovat (jak trefně vyjádřil L. Charpentier v /108/), že byli výborně vycvičeným, organizovaným, ukázněným (samozřejmě nepodplatitelným) profesionálním komandem, jež své utajené čestné svaté poslání splnilo beze zbytku. Jejich cesty zpět do Francie využil i jeruzalémský král Balduin II., který pověřil Huga z Payns diplomatickým posláním (poselstvím papeži s žádostí o pomoc a nabídkou Fulkovi z Anjou, aby se oženil s jeho dcerou Melisendou a stal se tak jeho nástupcem, zároveň aby sebral vojsko pro plánovaný útok na Damašek), čímž Hugovi projevil důvěru náležející nejvyšším šlechticům. Že povolal rytíře zpět a jejich poslání bylo splněno, dokládá svatý Bernard v preláminári k řeholi, udělené templářskému řádu: „S pomocí Boží a našeho Spasitele Ježíše Krista **bylo dokončeno dílo**, které naše věrné přivedlo ze Svaté země zpět do pomezí francouzské marky a Burgundska. Jsou to přátelé, kteří pro naše blaho a rozšíření víry pravé neustále nabízejí svou duši Bohu, jaké to šlechtetné sebeobětování...”

V první čtvrtině 12. století najednou do západní Evropy přichází **gotika**. Žádný postupný vývoj, jako tomu bylo např. u románského slohu, gotika tu byla zčista jasná: hotová, dokonalá a všude! Zároveň s gotikou je tu **ve vitrážích i barevné sklo**, jež se do vitráží začíná vsazovat v 11. století v Persii (především díky dílně alchymisty Omara Chajjáma). Gotika vyšla z kláštera v Citeaux, podíl cisterciáků (především vědění) a templářů (především financování) na vzniku gotiky je nepopíratelný. Např. sám svatý Bernard se stal (podle A. M. Armaudové aj.) „otecem gotické katedrály v nejhlubším smyslu“, velmistř templářů nosival abakus – hůl magistrů stavitelů chrámů. Stavební bratrstva získala nebyvalou prestiž a respekt. Např. ve Francii to byl právě galský převor Templu Amaury, na jehož přimluvu svatý Ludvík, jeho přítel, udělil bratrstvům stavitelů chrámů výjimečné výsady. „Gotika znamená víc než jenom technické řešení. Stavba chrámu, který je branou do království Božího, vyžaduje

je vyšší vědění než pouhou znalost výpočtu sil a protitlaků. Je třeba zákonitosti čísel, zákony hmoty i ducha a pokud má chrám působit na člověka, pak také zákonitosti lidského těla i duše.“ (Charpentier)

Podle syrského kronikáře Michaela se už v samotném roce konání troyeského koncilu zvýšil počet templářů ve Svaté zemi na 30. Ihned po založení řádu vycestoval Hugo z Payns do Anglie a Skotska, aby tam získal členy do nového řádu, později do Anjou a do Španělska. Už pouhý rok po svém založení má řád kolem 300 členů z nejvznešenějších rodin a četné panoše, kteří se dělili na jezdců a pěšáky. Kolem roku 1130 se Hugo z Payns vrací se skvěle organizovanou armádou zpět do Svaté země (v téže době jako se svým vojskem Fulko z Anjou, jenž se v roce 1131 po smrti Balduina II. stává jeruzalémským králem), v Evropě vznikají první řádové provincie jako potřebné hospodářské a administrativní zázemí a zdroj nových členů. Templáři nejen že chrání poutnické stezky ve Svaté zemi, ale rytíři se aktivně zúčastňují všech tažení proti Saracénům. Brzy se stávají vůdčí a rozhodující složkou křížáckých tažení. Takto nám je popisuje svatý Bernard: „*Vlasy mají oštěřhané v souladu se slovy apoštolů, protože péče o vlhčí se kadeře mužů zženšťuje, nečešou se, zřídka když se koupou, viděti jsou zevnějšku zanedbaného, vousy zježené, černí od prachu cest, kůži jim sežehlo slunce, takže bronzově se leskne jako zbraně jejich... v nepříteli musí strach probouzeti... jejich koně jsou rychlí a ohniví, nikoli nastrojení, pokrytí čabrakami...*“ Obvykle mají vojáci slávu, mnozí klid. **Templáři se ale zřekli obojího.**

Nutno ovšem přiznat, že pro svoji okázalou hrmost a sebevědomou panovačnost ztratili templáři velmi brzy mnoho z původní popularity, jak to můžeme vyčíst z kritického podání dobového kronikáře Viléma z Tyru:

„V témže roce 1118 jistí vznešení muži rytířského stavu, pobožní muži, Bohu zasvěcení a bohabojní, se zavázali službou v Kristu z rukou

patriarchy. Slíbili žítí navždycky jako řádní kanovníci, bez vlastnictví, v čistotě a poslušnosti. Jejich předáky byli ctihodný Hugo z Payns a Godefroy ze Saint-Omer. Jelikož neměli žádný kostel ani žádné sídlo, dal jim král dočasně obydlí jižně od paláce (mešita al-Aksá), blízko Chrámu Páně (Skalní dóm). Kanovníci Chrámu Páně dali jim pod jistými podmínkami náměstí blízko paláce, které vlastnili. Toho rytíři užívali jako cvičného pole. Král, jeho vznešení muži, také patriarcha a církevní preláti jim svěřili úřady ze svých domén, některé na vymezený čas a některé navěky. Museli se postarati rytířům o potravu a oblečení. Jejich plnou povinnost, kterou jim patriarcha a ostatní biskupové uložili za odpuštění hříchů, bylo, že budou chránit cesty a silnice proti útokům lupičů a loupežníků. To se dělalo zvláště na ochranu poutníků.

Když uplynulo devět let od jejich založení, obdrželi rytíři světský šat... V devátém roce jejich existence se konal ve Francii v Troyes koncil, kterého se zúčastnili arcibiskup remešský a ze Sens, jejich biskupové, jako byl biskup z Albana, který byl legátem apoštolské stolice, a opati z Citeaux, z Clairvauz, Pontigny a mnoho jiných. Tento koncil na rozkaz papeže Honoria a Štěpána, patriarchy jeruzalémského, zavedl řeholi pro rytíře a stanovil jim bílý oblek.

Ačkoli byli rytíři potvrzeni na dobu desíti let, bylo jich dosud jen devět. Od této doby dále jejich počet začal narůstat a jejich majetky se zmnohonásobily. Později za času papeže Evžena se říkalo, že jak rytíři, tak jejich oddaní služebníci, nazývaní seržanti (zbrojní poddaní), začali upevňovat kříže zhotovené z červené látky na své pláště, tak aby je bylo možno odlišiti od ostatních. Nabyli velkého počtu, takže dnes (tj. v letech 1170 – 1174) má řád kolem 300 rytířů, kteří nosí bílé pláště, a k tomu ještě přistupují bratři, kterých je téměř bez počtu. Říkalo se, že mají nesmírně bohatství jak zde, tak za mořem, takže neexistuje země v křesťanském světě, kde by bratři neměli podíl svých statků. Říká se dnes, že se jejich

majetek vyrovná pokladům králů. Protože mají hlavní stany v královském paláci poblíž chrámu – templu (zde míněn Chrám Páně), jsou nazýváni bratry templáři. Ačkoli uchovávali svoje postavení čestně po dlouhou dobu, vykonávali svoje povolání s opatrností, později, protože nedbali pokory (což je známý ukazatel všech ctností) ..., odvrátili se od jeruzalémského patriarchy, který jejich řád založil a od kterého obdrželi první benefícia a kterému odepřeli poslušnost, prokazovanou jeho předchůdci. Také odvezli desátky, první plody z božích chrámů, rozptýlili své majetky a stali se velmi protivnými.“

Již za prvních dvou velmistřů (do r. 1144) obdrželi templáři kromě papežských i na šest set různých zemských výsadních listin, které jim zajišťovaly v Evropě i v zámoří peněžní příjmy, půdu, nájmy, tržní a jiná práva. Kolem roku 1260 už řád čítal kolem 20 tisíc rytířů, vlastnil přibližně 9 tisíc komturí a komend po celé Evropě, stal se nejspolehlivějším bankovním domem...

■ Pozn.: Rozlišuj svatého Bernarda z Clairvaux (1090 – 1153), patrona templářského řádu a církevního učitele, od „staršího“ svatého Bernarda z Montjoux (?996 - ?1081), patrona horolezců a horalů, po němž jsou např. pojmenovány i známé alpské průsmyky (Velký a Malý svatobernardský).

Templářů kat

za smutnou likvidaci templářského řádu, jejíž způsob nemá v historii křesťanských svatých řádů obdoby, stál francouzský král **Filip IV. Sličný** (spíše by se hodila přezdívka Ukrutný; králem 1285 – 1314), jeho nezřízená touha po moci a hamiznost. O templářský poklad měl mimořádný zájem a zkoušel jej získat různými způsoby. Nejprve se pokoušel navázat s templáři „obchodní vztahy“, ale jeho skutečné záměry templáři rychle prohlédli. Chtěl do řádu

i vstoupit, stát se velmistrem a užívat templářského bohatství pro vlastní potřeby. Nevyšlo to. Šel na to tedy chytřejší. Žádal sloučení rytířských řádů a představoval si, že bude dědičným velmistrem sloučeného řádu. Nic z toho se mu v honbě za získáním templářského bohatství nepodařilo. To ho nakonec donutilo použít tu nejodpornější taktiku a napsat tak jednu z nejtemnějších kapitol evropských dějin.

Jeho kralování bylo vůbec celou řadou hanebných intrik a nehorázných podvodů. S trůnem zdědil po otci velký dluh z války proti Aragónu. K získání dalších financí se však neštilil využít jakýchkoli prostředků. Nejprve zavádí různé nové daně (ve městech za jeho vlády vybírané násilím). Ty stačit nemohly. Proto sáhl k dalšímu oblíbenému způsobu získání peněz – vypůjčování, které ovšem mělo velmi svérázný charakter. Dle zásady „moderní je neplatit“ vypůjčené peníze obvykle nevracel. Královská pokladna však dál zůstává bezedná. Pokusil se tedy ovládnout nebývale bohaté Flandry a – samozřejmě – uplatnit i zde svůj svérázný systém daní a vypůjčování. Dostal však zaslouženou lekci. Flanderští řemeslníci a sedláci (tedy neprofesionální vojáci) uštědřili francouzským rytířům v roce 1302 ostudnou porážku a Francouzi museli nejen Flandry opustit, ale Filip musel na plán jejich uchvácení úplně zapomenout. A tak na řadu přicházejí královny nejoblíbenější příjmy – konfiskace. Došlo na bohaté, ale neoblíbené bezbranné menšiny. V roce 1306 jsou pozatýkáni všichni Židé (během jediného dne 22. 7., žádný prý neunikl – precizní práce „šikovného“ rádece Viléma z Nogaretu), jejich majetky jsou zabaveny a Židé vyhnáni z Francie. Všelijakými pokutami a zabavováním majetku ožebračil i lombardské bankéře a obchodníky, kteří ještě na počátku jeho vlády zastávali úlohu králových bankéřů a půjčovali mu peníze na budoucí výnosy z daní („Jejich lichvaření sužuje naše poddané...“). Jsou obráni o vše, vyhnáni a znovu předvoláni, aby odevzdali čerstvě přijaté peníze. Dalším zdrojem se mu

staly devalvace a falšování peněz („Byli jsme donuceni razit peníze, jimž se možná nedostávalo váhy a kovu peněz našich předchůdců...“; když však totéž udělali jiní penězokazci, nechal je král zaživa uvařit). Do roku 1306 královská mincovna pronikavě snížila hodnotu mincí. Král se navzdory ekonomickým zákonitostem rozhodl „navrátit se k silné měně“ jeho slavného děda svatého Ludvíka. Obfňající peníze ztratily až dvě třetiny své hodnoty, což v Paříži vyvolalo povstání lidu (a to si ještě dovolil na své mince vpisovat *salus populi* – blaho lidu). Královi poskytli v této pro něho těžké době nezištnou pomoc pařížští templáři, v jejichž sídle se na poslední chvíli ukryl a přečkal nejhorší. (Nevěřím svým očím, že někteří francouzští historici vidí ve Filipovi IV. *jednoho z prvních moderních vládců Francie*, např. Michelet ve třetím svazku Dějin Francie z roku 1837.)

Oblíbeným královým „zdrojem“ příjmů se stala i sama katolická církev. Až dosud musel veškeré zdanění církve schvalovat papež, ale Filip IV. se bez jeho souhlasu jednoduše dokázal obejít. Když papež Bonifác VIII. v bule *Clerico laicos* opakovaně zdůraznil zákaz zdaňování duchovenstva bez papežského souhlasu, Filip na to odpověděl zákazem vývozu hotových peněz do Říma. Papež byl na výnosech z Francie závislý a nezbyvalo mu, než ustoupit. (Na důkaz usmíření svatořečil v roce 1297 Filipova děda Ludvíka IX.). Klid zbraní ale vydržel jen krátce. Vztahy se opět zhoršily v souvislosti s ostrým sporem papeže s rodem Colonnů (v Římě se střetaly zájmy dvou bohatých patricijských rodů, Orsiniů a Colonnů, které ovlivňovaly i průběh voleb papeže). Dva kardinálové z tohoto rodu nakonec uprchli do Francie k Filipovu dvoru. Vraťme se do roku 1301, kdy byl kvůli pohrdavým poznámkám na adresu Filipa IV. zatčen biskup Bernard Saisset. Promptně pak bylo v mučírně od jeho služebnictva „získáno“ svědectví o kardinálově rouhání, kacírství a dokonce i zradě a kardinál byl ze všeho obviněn. To ovšem bylo nebývalé

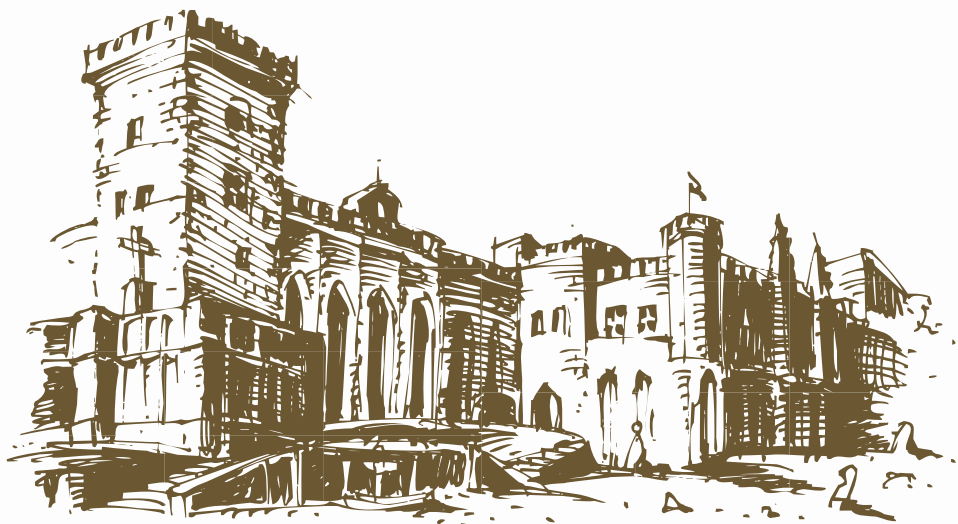
porušení církevních výsad králem a zároveň útok na papežovu autoritu. Ve své bule *Ausculta fili* ze stejného roku papež Bonifác toto hrubé porušení církevních výsad odsoudil a povolal francouzské biskupy na synod do Říma. Devětatřicet se jich odvážilo v roce 1302 zúčastnit. Papež vydává novou bulu *Unam sanctam*, v níž zopakoval všechny argumenty podporující papežské výsady na úkor moci světské, zatížené prvotním hříchem. Světské panovníci s tím sice nesouhlasili, ale otevřeně se proti papeži postavil především Filip IV. Bonifác začal připravovat bulu o Filipově exkomunikaci. Filip však kontroval rychleji. Nebyl pro něho žádný problém obvinít z kacířství (a nejen z něho), když na to přijde, třeba i samotného papeže. Než Bonifác stačil bulu vydat, vtrhla do papežského paláce v Anagni, kde papež právě přebýval, banda ozbrojenců vedená již zmíněným královým „šikovným“ rádcem Vilémem z Nogaretu (ten byl i autorem obvinění) a papeže zajali (Bonifácovou ochrankou byla

jen malá skupinka templářských a johanitských rytířů). Bonifác měl být dopraven do Francie, stanout před „církevním“ soudem a zpovídat se nejen z kacířství, ale i sodomie, okrádání církve ve prospěch vlastní rodiny, vyzrazení zpovědního tajemství, dokonce i vraždy předchozího papeže Celestýna. Kuriózním dojmem už tehdy působilo nařčení z tajných sexuálních styků s domácím raráškem, přebývajícím v papežském prstenu. Po tři dny byl papež vystaven psychickému i fyzickému týrání. Pak se ale vrátili místní lidé, kteří se nejprve před komandem raději „uklidili“, později ale papeže osvobodili a útočníky vyhnali. Prožitý šok a ponížení však papeže zlomily a za čtyři týdny v Římě umírá. Tento zločin vyvolal v Evropě skandál. Kardinálové shromáždění v konkláve ke zvolení nového papeže hrůzný svatokrádežný čin odsoudili a oba uprchlé kardinály i proradného Viléma z Nogaretu vyobcovali z církve. Papežem jednohlasně zvolili Niccolu Bocassina, který přijal jméno Benedikt XI. a útočníky z Anagni exko-

munikoval. Záhy však během příprav na proces s Nogaretem a Sciarrou Colonnou (vůdčích osob přeapadení v Anagni) umřel a „šeptalo se“, že byl na Filipův rozkaz otráven (podle oficiální zprávy se prý chudák přejedl čerstvými fičky).

Filip už dávno pracoval na tom, aby v případě příštího papeže už nic nebylo ponecháno náhodě a nebránilo jeho sobeckým zájmům. Šikovně využil neshod kardinálů a jejich bezvýhodného jedenáctiměsíčního jednání, kdy rozhodli pouze o rozšíření okruhu kandidátů i na níže postavené duchovenstvo. Taktikou, o níž se nyní můžeme už pouze dohadovat, „nechal Filip zvolit“ francouzského arcibiskupa z Bordeaux Bertranda de Got (jistě chytře využil i skutečnosti, že Bertrand je z rodu, kterého si nesmírně vážil anglický král a jehož příslušníky často pověřoval důležitými diplomatickými úkoly; kardinálům se tak rýsovala možnost zvolit někoho, kdo má šance odvěké rivaly na evropské scéně usmířit, aby se spíše společně vydali válčit do Svaté země, než mařili síly a finance rozbroji mezi sebou). Bertrand přijal jméno Klement V. právě po tom svém předchůdci, jenž tak dobře vycházel s Filipovým dědem Ludvíkem.

Hned od začátku ne důvěřovali novému papeži Italové, kteří v něm viděli pouhou Filipovu loutku. Toto podezření výmluvně dokazovala skutečnost, že nový papež nikdy nevstoupil do Říma, ani si za své místo nevybral alespoň území papežských států. V roce 1308 dokonce „rozhodl“, že se papežská kurie usídí v Avignonu v Provence, v těsné blízkosti tehdejších hranic Francouzského království, a v roce 1309 zde nechal vybudovat opevněné sídlo (toto tzv. „avignonské zajetí“ papežů pak trvalo 70 let). Klement vůbec nápadně setrval vždy v dosahu ozbrojené moci a pod kontrolou Filipa. Dva italské kronikáři vylíčili (ovšem bez důkazů), jak kardinál Niccollo di Prato sjednal tehdy ještě arcibiskupovi Bertrاندovi konspirativní schůzku s Filipem. Král mu přislíbil podporu, pokud dodrží čtyři podmínky, podle jiných jich bylo šest: smíří krále s církví,

■ Papežský palác v Avignonu ještě dnes působí jako „vězení“.